

Πρόλογος

Εκτός από μια ενιαία θρησκευτική παράδοση, υπάρχουν και άλλα κοινά στοιχεία στην ιστορία μεταξύ των εθνών-κρατών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης του 19ου και του 20ού αιώνα. Ο εθνικισμός, ένα σημαντικό, εισαγόμενο από τη Δύση προϊόν, αποδείχθηκε επιρροή με διάρκεια στα νεαρά έθνη-κράτη της Βαλκανικής, και θα υποστεί ποικίλες μεταλλάξεις, ώσπου να προκαλέσει τον εμφύλιο στη Γιουγκοσλαβία, περί το τέλος του 20ού αιώνα.

Στο βιβλίο αυτό θα παρακολουθήσουμε την πορεία του εθνικισμού και τη διαπλοκή του φαινομένου με άλλες δυτικές επιρροές. Στη διάρκεια της δημιουργίας εθνών-κρατών στα Βαλκάνια, η Δύση προσέφερε τα νομικά, διοικητικά και πολιτικά πρότυπα στο καθυστερημένο αυτό άκρο της ευρωπαϊκής ηπείρου. Εμπόδια στην εμπέδωση δυτικών θεσμών προκάλεσαν οι αλυτρωτικοί αγώνες και οι πολεμικοί ανταγωνισμοί ανάμεσα στα βαλκανικά κράτη, αλλά και οι προνεωτερικές δομές των κοινωνιών τους.

Πρόθεση στο βιβλίο αυτό είναι η κατάδειξη του υβριδικού χαρακτήρα των εθνών-κρατών, τόσο των προνεωτερικών, όσο και των νεωτερικών, μέσα από εμβληματικές στιγμές της ιστορίας των Βαλκανίων. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται τα γεγονότα που σημάδεψαν τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ενώ ιχνηλατούνται η ισορροπία δυνάμεων, αλλά και η απόπειρα συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη της περιοχής. Επίσης, επιχειρείται ο επανακαθορισμός της έννοιας της ασφάλειας στην τελευταία φάση του 20ού και τις

αρχές του 21ου αιώνα. Στο δεύτερο μέρος αναλύονται εις βάθος η εθνική ταυτότητα και οι θεσμοί της οικονομίας στα Βαλκάνια. Επίσης, εξετάζονται οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις της ιστορίας της βαλκανικής χερσονήσου από Δυτικούς αναλυτές και ιστορικούς. Στο τρίτο μέρος παρατίθενται ως παραδείγματα το Μακεδονικό Ζήτημα ανάμεσα στην Αθήνα και τα Σκόπια, η ανεξαρτησία του Κοσόβου και η εκκρεμότητα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Επίσης, εξετάζεται η πιθανότητα υπέρβασης του εθνικισμού σε μια μεταμοντέρνα εποχή.

Από την υπάρχουσα βιβλιογραφία για τα Βαλκάνια, ξεχωρίζει το ογκώδες έργο του Λευτέρη Σταυριανού, *The Balkans since 1453*.¹ Επίσης, ο Τραϊάν Στογιάνοβιτς, με το έργο του *Balkan Worlds: The First and Last Europe*,² συμβάλλει στη βαθιά κατανόηση των βαλκανικών φαινομένων. Ωστόσο, η προσέγγισή του απαιτεί γνώσεις που ξεπερνούν εκείνες ενός αρχάριου αναγνώστη. Άλλοι σημαντικοί ιστορικοί της περιοχής είναι οι Τσαρλς και Μπάρμπαρα Γέλαβιτς, και ο Ρόμπερτ Λι Γουόλφ, όμως τα βιβλία τους χρειάζονται πλέον σοβαρή ενημέρωση.

Καθώς έχω διδάξει Βαλκανική Ιστορία στα αμερικάνικα πανεπιστήμια Princeton και Fletcher School of Law and Diplomacy, και βέβαια στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης), ο αναγνώστης ίσως αντιληφθεί ότι δεν επαναλαμβάνω την παραδοσιακή σοφία για τα Βαλκάνια, αλλά επιχειρώ νέες ερμηνείες, οι οποίες έρχονται συχνά σε αντίθεση με τις κρατούσες δυτικές απόψεις. Οι περισσότερες παρερμηνείες κατασκευάστηκαν στη διάρκεια του πρόσφατου γιουγκοσλαβι-

1. L.S. Stavrianos, *The Balkans since 1453*, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1963.

2. Traian Stoianovich, *Balkan Worlds. The First and Last Europe*, New York: M.E. Sharpe, 1994.

κού εμφυλίου, κυρίως από τα δυτικά ΜΜΕ, αλλά ενίοτε και από ακαδημαϊκούς με ισχυρούς προσωπικούς προϋδεασμούς. Η διαφοροποίηση του ουσιαστικού από το ασήμαντο ή της αντικειμενικότητας από το θυμικό του παρατηρητή είναι κατεξοχήν έργο ενός πανεπιστημιακού.

Οφείλω χάριτες στους συναδέλφους μου Κέβιν Φέδερστοουν, Σούζαν Γούντγουρντ, Δημήτρη Λυβάνιο, Γιάννη Αρμακόλα και, βέβαια, Ευάγγελο Κωφό, για τις σημαντικές συμβουλές τους.

